

Lastaj Tagoj de Dro L. L. Zamenhof, by Unknown

Project Gutenberg's La Lastaj Tagoj de Dro L. L. Zamenhof, by Unknown This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: La Lastaj Tagoj de Dro L. L. Zamenhof kaj la Funebra Ceremonio

Author: Unknown

Editor: Adolf Oberrotman Teo Jung

Release Date: October 18, 2008 [EBook #26959]

Language: Esperanto

Character set encoding: ASCII

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK LA LASTAJ TAGOJ--DRO L. L. ZAMENHOF

Produced by Andrew Sly, Eric Brown and the Online Distributed Proofreading Team. Thanks to the Toronto Esperanto Club for providing the original book.

La Lastaj Tagoj

de

Dro L. L. Zamenhof

kaj la Funebra Ceremonio.

Eldonis

Adolfo Oberrotman

kaj

Teo Jung.

Unua gxis tria milo.

1921.

Eldonejo de "Esperanto Triumfonta", Kolonjo-Horrem

(Germ.)

Dedicxita al

S-ino Klara Zamenhof

la fidela edzino de nia kara Majstro.

Enkonduko.

Lastaj tagoj de nia Majstro forpasis en tempo de plej granda tragedio de l' homaro. Mondo okupata pri la sensacioj de l' militego preskaux nenion auxdis pri la lasta batalo de l' modesta Varsovia okulkuracisto. Kaj ja tiam forlasis la teron unu el la plej grandaj homoj, kiujn gxi iam naskis,--unu el tiuj, kies korpo estas mortema sed kies spirito ne povas morti.

Gxuste en tiu cxi momento, kiam denove miloj da samideanoj el cxiuj anguloj de l' mondo alrapidas por soleni en la koro de Euxropo, en la cxefurbo de cxehxoslovaka respubliko sian nunjaran Mondkongreson, gxuste nun evidentigxas klare, ke la spirito de nia kara Majstro regas inter ni viva kaj vigla. Zorgu ni, ke tiu spirito inter ni restu por eterne!

La verketo, kiun ni prezentas al la tutmonda esperantistaro kaj precipe al la partoprenantoj de la Praha Kongreso, estas modesta priskribo pri la lastaj tagoj de nia kara Majstro, tagoj de sufero kaj turmentoj, pri lia senvivigxo kaj enterigo dum plorplena, pluva tago. La artikolo (siatempe aperinta en "Germ. Esperantisto") estas afable disponigita de s-ano Wuster; s-anoj Belmont kaj Hiller konsentis pri represo de siaj poemoj. La aldonitaj ilustrajxo estas faritaj laux originalaj fotografajxo, kiuj bedausrinde--pro la malbona vetero dum la enterigo--ne estas tre klaraj sed tamen reprezentas valoran memorajxon pri la historia ceremonio.

Ni esperas, ke cxi tiu verketo trovos la aprobon de la tutmondaj samideanoj kaj instigos ilin je ricxa donacado al la fondo starigita por konstrui monumenton sur la tombo de la Majstro, dum iu estonta universala kongreso aux pilgrimado al Varsovio.

Varsovio kaj Kolonjo, julio 1921.

La Eldonantoj.

Ho, mia kor', ne batu maltrankvile, El mia brusto nun ne saltu for! Jam teni min ne povas mi facile, Ho, mia kor'!

Ho, mia kor'! Post longa laborado Cxu mi ne venkos en decida hor'? Suficxe! Trankviligxu de l' batado, Ho, mia kor'!

[Ilustrajxo: D-ro L. L. Zamenhof.]

Enterigo de la Majstro.

De Leo Belmont.

En tago malluma, malvarma, pluvanta, Ni Majstron venigis al lasta ripoz' ... Gxi estis ne pluvo, sed ploro kantanta, Gxin kreis el larmoj angxel-virtuoz'!

Ne estis videblaj standardo-portantoj, De miloj da kantoj ne iris la son'! Tra limoj fermitaj ne venis lernantoj, Alfluis mokante nur bru' de kanon'!

Irado funebra mokante atestis Pri vero maldolcxa, pri sorta sever'! Geni' de profeto plen-fremda ja estis Al homoj vivantaj en sama la ter'.

Ne venis la poloj kadavron honori, De filo Pol-landa, de monda sagxul'! La mond' malproksima lin sciis priplori, Sename, aux moke bruadis Vistul'!

Malricxaj hebreoj nur venis post czerko, Cxar mortis bonkora helpant'-okulist'! Kaj ili ne sciis pri granda la verko, Ne sciis, ke mortis la mond-bonfarist'!

Nur iris post czerko vidvin' exagrenita, Kaj florojn portanta fidel-amaset'! Vi korojn ja havas, Poluj': Enskribita En ili do estas, ke mortis profet'!

Malricxa funebro en tago pluvanta ... De lasta adiaux-honormanka hor'! La tombo modesta, la tomb' esperanta, Ho, kiel sangadis en mi pola kor'!

Eksangis pro honto, sangigxis dolore, Sed kiam paroli komencis mi, jen-- El czerko elkreskisflugiloj favore Kaj flugis per ili la Majstra reven'!

Kaj antaux la tombo animo ne svenis, El czerko la viva sonigis min vort' ... Spirit' Via, Majstro, sur manojn min prenis, Parol' mia estis espero kaj fort'!

Mi rave rakontis pri amplena sono De miraj kongresoj, pri glora etern'-- En Cambridge, Gxenev', Vashington', Barcelono, En Dresden, Antwerpen, Bulonjo kaj Bern'!

Pri tagoj de Krakow, ho, ne forgesitaj, Miraklo farigxis--rigardis mi tuj: Cxirkauxe eklumis okuloj ravitaj: Hor' batos, Vin, Majstro, ekkonos Poluj'!

Hor' batos--forpasos milito kruela, Post sanga banado alflugos kolomb'! Kun verdaj standardoj amaso fidela Pilgrimos al paceprofeta cxi tomb'!

Sur tero libera post multaj turmentoj, De himno "Espero" eksonos pasi'! Cxe tombo grandega diverslandaj gentoj La manojn fratece etendos al si!

El tombo trankvila spirito de l' vero Elvenos kun beno kaj amo por ni ... Nun dormu, ho, Majstro, tre dolcxo en tero ... La horo de venko ekbatos por Vi!

[Ilustrajxo: Funebra procesio sur strato Teatralna.]

La lastaj tagoj de l' Majstro kaj la funebra ceremonio.

Cxiutage la elektra fadeno alportas sciigojn, sub kies pezo fendigxas koro, cxe kies eksono senlarne rigidigxas okuloj. Tamen subite inter miloj kaj miloj ekjxetigxis la ehxo de vocxo, kiu por la unua momento senkonsciige faligis la kurtenon de la mondteatro. Kiam gxi relevigxis, en la unua plano por ili flamis la fajro de akra perdokonscio, bonodoris la incenso de melankolia rememoro; en la fono nur kontrastis profanaj bucxado kaj ruinigxo. Tragedio forpusxis tragedion.--Ankoraux nun en niaj koroj brulas la arda doloro, ke efektivigxis la neimageblajxo, ke estontaj kongresoj ne plu vidos la modelan bildon de konfidigaj egalpezo kaj kvieto, ne plu auxdos la parolojn de mildo kaj homamo: ke nia Majstro foriris, gxui la merititan ripozon.

Nur elektitoj pro la nunaj cirkonstancoj estis destinitaj, en korpa cxeesto adiauxi nian gvidinton, sed cxiu el ni, oni povas supozi, spirite al d-ro *Zamenhof* faciligis la lastajn horojn kaj akompanis lian cxfcrkon, kaj la batado de l' koro ne faris la malplej emocian funebran paroladon. Pli konforma al la modesta kaj laboroplena vivo de la geniulo ili ne povis imagi gxian finon, ol la realeco gxin estigis.

[Ilustrajxo: Portado de l' cxfcrko sur la tombejo.]

Estas konate, ke *Edmond Privat*, kiu en la fino de 1916 vizitis en Varsovio la kreinton de Esperanto, vidante lian malsanan aspekton, baldaux forlasis lin kaj al la tutmonda esperantistaro faris la meditigan proponon, la sekvontan kongreson arangxi en la cxefurbo de Polujo, por evitigi al d-ro Zamenhof longan vojagxon. Jam pli frue travojagxintoj rakontis pri malbona farto de la Majstro. Cxar "... lia kormalsano komencis disvolvigxi tuj post la eksplodo de la milito", d-ro *Leono Zamenhof* skribas. "La atakoj de la brusta angino, komence maloftaj, en la monato majo de la pasinta jaro farigxis tiel oftaj, ke ili tute malebligis al li ne nur metiajn okupojn, sed ankaux lian plej amatan laboron por Esperanto. Tiuj atakoj ofte aperadis, kelkfoje tage kaj nokte forpeladis de li kvietan dormon.

"La doloriga stato de lia sano malgxojige influis lian psikon. Cxiam egalanima, kvieta, la mortinto en la lasta tempo pro deviga senlaboreco estis tre nervekscitita. De oktobro gxis februaro d-ro Z. sin sentis relative pli bone, kvankam la atakoj ne forlasis lin tute, aperante nun pli malofte kaj malpli dolorige.

"En tiu pli hela intertempo de lia malsano la mortinto regajnadis esperon por nova laboro kaj revis pri la progreso de siaj ideoj post la milito.... En tiu tempo li ekhavis la ideon, verki ampleksan Esperantan vortaron. Esperante, ke li povos preni sur sin tiun grandan laboron, li kelkfoje pri tiu temo korespondis kun s-ino *M. Hankel* en Dresden. La lasta letero, kiu devis esti sendata al s-ino H., ne finita restis inter la forlasitaj de li manuskriptoj.

"D-ro L. L. Zamenhof jam dum la milito finis la tradukon de la Biblio,[1] kies unua parto estas jam presita en Anglujo. Cxiam alkitimigita al laboro, la mortinto ankaux dum la malsaneco en horoj liberaj de suferoj ame sin dedixis al siaj karaj pensoj pri Esperanto kaj ligitaj kun gxi revoj pri homfrateco.

"Lia edzino, kiu en la lasta tempo lin tute ne forlasadis, estante cxiam apude de li, rakontas, ke ofte dum nokto, ne povante dormi, li faris diligente iajn notojn. Kaj kiam sxi petis lin, ne malkvietigi sian noktan ripozon, li respondis, ke bonajn pensojn oni devas tuj noti, cxar ili facile povas esti forgesitaj la sekvantan tagon!--"

La 1-an de aprilo samideano majoro *Neubarth*, la havena komandanto de Varsovio, lastfoje parolis kun la Majstro; li rakontas, ke d-ro Zamenhof estis gxojige fresxa kaj bonhumora, kaj lia vocxo sonis preskaux klare,

kontraste kun la obtuzeco de la lastaj jaroj. Li sentis sin tiom forta, ke segxon por sia edzino li volis levi trans la tablon. Sinjoro Neubarth foriris kun la espero, ke la printempo alportos definitivan resanigxon; jam la glacio malaperis de la Vistulo, kaj la sxpirado rekomencigxis. Vendredon antaux Pasko sinjoro Neubarth en la tramveturilo renkontis s-ron Grabowski kaj eksciis, ke okazis subita reseriozigxo en la farto de l' malsanulo.

"Sxajne", Leono Zamenhofauxrigas, "la malbonigxon de lia sanstato kauxzis la neatendita ekscio pri la morto de nia frato d-ro *Aleksandro*,^[2] kiun li tre amis, kaj kiu mortis en Rusujo la pasintan jaron, estante milita kuracisto en Rusujo. En la lastaj tagoj la malsano de Ludoviko Zamenhof akre malbonigxis. La koro lacigita pro konstantaj atakoj jam ne povis normale plenumi sian funkcion; komencis aperadi la signoj de kora malforteco."

Samideano Neubarth jxauxdon, la 12-an, ne plu estis allasata al la paciento. S-ino Z. komunikis al li, ke la kuracistoj malpermesis cxian okupon, ecx pensadon; tamen oni ankoraux ne forlasis la esperon.

"Tiu tagoj estis vera turmento por la mortinto. La lito, kiun li en la lasta tempo forlasadis nur tre malofte, kaj kiu kvietigis liajn fizikajn turmentojn, farigxis por li fonto de novaj doloroj. La stato de malfortigita koro malebligis al li restadon en kusxa pozicio. La vido de lito estis por li de tiu tempo turmentoj de Tantaloo!.....

"Sed baldaux la sida pozicio farigxis por li ankaux suferiga! En tiuj turmentoj de la lastaj kelkaj tagoj la dormo aux ia ajn ripozo estis por li tute neebla.--

[Ilustrajxo: Parolado de s-ro d-ro S. Poznanski, predikanto de l' Varsovia Sinagogo.]

"Malgraux tiuj grandaj fizikaj kaj psikaj doloroj mi neniam auxdis de li ian plendon. Nur unu fojon li esprimis deziron, ke la morto, se gxi estas jam por li neevitebla, venu almenaux sen grandaj turmentoj. Videble li supozis, ke lin atendas ankoraux pli grandaj suferoj.

"La 14-an de aprilo la stato de d-ro Z. rapide plibonigxis; la koro komencis labori pli forte, kaj malaperis la signoj de gxia akra nesuficxeco. La kuracistoj havis esperon, ke venos plibonigxo.

"Tiel pensis ankaux la mortinto la lastan tagon malgraux granda senfortigxo. D-ro Ludoviko estis en tre bona humoro. Li ecx rakontis al la cxirkauxantaro siajn anekdotajn songxojn kaj faris al si esperon, ke post longa interrompo li povos la alvenantan nokton pasigi oportune en sia lito ...

"Je la 5-a horo vizitis lin lia konstanta kuracisto kaj amiko d-ro K. kaj konstatis cxe li efektivan plibonigxon. Post duonhora amika interparolo, sentante sin iom laca, mia frato petis la permeson de d-ro K., iom ripozi sur divano.--

"Gxi estis lia lasta memvola movo!

"Kiam lia edzino alproksimigxis, por prepari al li oportunan kusxejon, sxi jam trovis sian edzon malviva! La morto alvenis subite kaj, kiel deziris la mortinto, sen turmentoj.

"Li foriris el cxi tiu mondo kun plej bonaj pensoj, tute ne sentante, ke li forlasas gxin por eterne!"--

London, la 16-an de aprilo, je la 3-a, la funebra procesio estis forlasonta la domon sanktigitan de la spirito logxinta en gxi, de la vivo kaj agado de tuthomara bonfaranto.

Jam je la 2-a horo sur strato Krolewska, apud la domo n-ro 41, komencis kolektigxi multe da homoj, por akompani la mortinton. Inter ili krom la membroj de l' familio la Varsovia esperantistaro faris al li la lastan honoron; la eksterlandajn esperantistojn reprezentis nur s-ro majoro Neubarth kaj alia germana samideano. Cxe la sono de l' tria horo la czerko estis elportata kaj la irantaro ekmovigxis; de strato al strato novaj aroj

aligxis, gxis la procesio post 1-1/2 horoj alvenis cxe la tombejo. Tie atendis s-ro kantoro *Sirsta* kun sia hxoro; kiam la funebra akompanantaro haltis, ili eksonigis religian kanton.

Nun predikanto de la Varsovia templo, d-ro fil. *S. Poznanski*, detale parolis pri la vivo de l' funebrato, ke d-ro Zamenhof kiel kuracisto tute fordonis sin al zorgado pri la malricxuloj, kaj ke li akiris gravecon en la mondo.

Post li la multjara amiko de nia Majstro, *Leo Belmont*, kelkfoje interrompate de la afekcio-esprimoj de l' auxskultantoj, per unuhora pola parolado al la cxeestantoj elmontris la signifon de la vivoverko de l' foririnto kaj kiel la mondo dankis pro gxi. Jen la Esperanta traduko:

"Funebraj auxskultantoj!

Tra la mistera pordego inter vivo kaj morto homo eminenta trairis, per pasxoj same mallauxtaj, kiel dum sia tuta vivo, li trairis en senmortecon!

Cxar mortis nur viro modela, patro amema, frato perfekta, amiko elkora, kuracisto diligenta kaj oferema, civitano de noblo eksterordinara kaj homo mirinde dolcxaj--kaj nur lian morteman restajxon ni, humiligxante al la legxoj de l' senkompata naturo, redonas al teropatrino ...

Sed Ludoviko Zamenhof, genia spirito, kreinto de verko ame cxirkauxprenanta cxuijn popolojn de l' tero, profeto gvidanta ilin sur la vojron de frateco per la eblo de reciproka interkomprenigxo--ne mortis, cxar li estas senmorta! La limoj, fermitaj en la tempo de la terura milito, ne permesis al amasaj aroj de liaj adorantoj kaj lernantoj, rapidi el cxuij landlimoj kaj respektu klini la verdajn standardojn de Esperanto cxe la sankta cxerko de l' kara Majstro. Akompanas lin por lia lasta vojagxo nur malgranda areto da homoj. Cxar laux fatala legxo pezanta sur cxuij grandaj spiritoj, kiuj laboras por estontaj generacioj kaj longaj centjaraj--la genia verko de Zamenhof ankoraux ne estas komprenata kaj taksata de la homa socio laux sia valoro.

Sed ni ne miru pri tio ...

Cxar ankau ni el cxi tiu funebra sekvantaro, liaj lernantoj kaj adorantoj, ne kapablas hodiaux koncepti la gigantecon de lia verko kaj gxiaj fruktoportaj efikoj. Por tio la fantazio ne sufcixas.

Kaj tial, dum mi parolas cxe lia cxerko pri tiu cxi verko--same senparola kiel elokventa--min kaptas, krom vocxon haltiganta emocio cxe la amika korpo senviva, tremo kaj senkuragxeco cxe la spirito de l' Majstro ...

[Ilustrajxo: Parolado de s-ro ingx. Antoni Grabowski, prezidanto de Pola Esperantista Societo.]

Cxar mi scias, ke malforta mia parolo ne sufcixos por la malfacila tasko. Pri kio mi estas parolonta, ja estas ajxoj, pri kiuj proklamas la libro de Hiobo:

"Pro tio mi konfesas, ke mi ne komprenis, cxar pli mirindaj estas tiuj aferoj, ol ke mi povas ilin kompreni kaj koncepti."

Verege mirindaj!

Ja, tiu homo, kiun ni hodiaux tiel modeste, tiel senbrue enterigas,--homo naskita ie en malricxa juda urboparto de Bialystok sur pola tero, kasxigxanta ie en strato Dzika (= "Sovagxa")--el tiu strato sur la sxupoj de l' gloro venis en la grandajn centrojn de Euxropo kaj Ameriko kaj spertis monarhxajn respektigajxojn de reprezentantoj de plej brilaj kulturoj kaj de entuziasmigitaj amasoj de naux kongresoj!

Ornamis lin per la kruco de l' Honora Legio la Franca Respubliko kaj por lia honoro en Boulogne sur Mer sonis la Marseillaise! Per standardoj, por lin akcepte saluti, ornamigxis la gxojigita Gxenevo.

Armea eskadrono parade marsxis antaux li en la antikva Cambridge, kaj profesoroj de l' angla Triunuo-kolegio klinis antaux li kun respekto la kapojn cxe la enirejo ...

La tuta policanaro en Dresdeno lernis lian lingvon, por afable servi al milo da gastoj, kiuj rapidis el cxiuj landoj, por rigardi lian vizagxon, kvazaux cxielarkon, kaj auxskulti lian mildan vocxon.

Barcelono resonis de la entuziasmaj krioj, auxdigantaj sur la stratoj: "Vivu Zamenhof! Vivu Esperanto!"[3]

Washington sentis la tagojn de l' kongreso kvazaux grandajn festotagojn de la libera Ameriko.

La studentoj en Antverpeno maljungis la cxevalojn kaj en triumfo tiris la kalesxon kun la hontigita per la honoro-signoj, cxiam modesta Majstro.

La antikva Krakovo fiere radiis, salutante lin, kaj gxojis vidante, kioma amaso da pilgrimantoj el multaj popoloj sekvis lin, por viziti la monumentojn de Vavet, por demeti florkronojn kaj verdajn standardajn cxe la piedestalo de la statuo de Mickiewicz kaj sur la monumenta sxtono de Kosciuszko. Urbaj teatroj por lia honoro kaj en lia lingvo donis prezentadojn de "Halka" kaj "Mazepa" Kaj la salminejoj de Wieliczka, ensorbante pli ol milon da gastoj-esperantistoj, estis iluminataj same, kiel ili estas iluminataj, por akcepti la imperiestron auxstria-hungaran ...

Refoje lin honoris la dankema Helvetio en Berno ...

Kaj pretigxadis, por respektege lin akcepti dum la deka kongreso, la cxefurbo de l' mondo--Parizo, kiam eksplodis la milito!

Stranga estas la sorto de cxi tiu homo--mirinda gloro--sed plej mirinda estas tamen lia verko.

Aliaj homoj grandaj, gxuantaj mondfamon, posedas la ardan amon de siaj samlandanoj kaj nur malardete brilantan estimon de fremdaj nacioj. Sed la adora estimo por Zamenhof eligxadis per varmega flamo de amo cxe cxiuj popoloj diverslingvaj, inter kiuj li aperis. Tio estas la adoro de infanoj por patro,--amo de disciploj por majstro. Neniu granda homo tiel senpere, kiel li, renkontis filojn kaj filinojn de tiom da popoloj. Li estis--parolante sen troigo--la plej amata viro inter la popoloj de l' tuta mondo de la nuna epoko. Ankaux lia gloro estos eksterordinara: Cxar mi klare, tra la nebuloj de l' estonteco vidas la momenton, kiam en cxiuj cxefurboj de l' mondo staros liaj monumentoj!

Kaj tiu antauxdiro neniun mirigos, kiu scias, ke Z. estis la sola homo, kiu gxisvivas monumenton en fremdlando! Ludoviko Zamenhof havas belegan monumenton en Franzensbad.

Ne cxi tie estas la loko, nek nun la momento konvena, ke mi preparolu lian verkon.

[Ilustrajxo: Parolado de havena komandanto sr-o majoro Neubarth en la nomo de l' eksterlandaj esperantistoj.]

Suficxas diri, ke la lingvo, kiun li kreis, atingis la limojn de l' Pacifika Oceano kaj de l' Atlantiko, ke gxi albatis la murojn de Port Arthur kaj de Madrid, ke gxi lauxte sonis en Bombay, Pekin kaj Jokohamo, ke gxi enpenetris la arbaregojn de Brazilio, la markolojn de Meksiko kaj la urbojn de Usono, ke gxi ankaux ekpuxxis la svedajn fjordojn, la rokojn de Skotlando kaj la verdajn bordojn de Anglujo, ke gxi transiris trans la pintojn de l' Alpoj kaj transsaltis la Mezan Maron kaj trovis fajrujojn cxe la marbordoj de l' nordo kaj sudo de Afriko--ehxe sonis el la predikaj katedroj en la katolikaj pregxejoj de Krakovo kaj trovis korojn per amo batantaj en cxiuj terpartoj de ambaux duongloboj de l' mondo.

Jen kial, dum mi preparolas tiun verkon, estas permesate por komparo utiligi nomojn, kies sono la orelojn de

profanuloj impresos kvazaux kompara hiperbolo ...

Matematikisto Bourlet, volante priskribi la verkon de Zamenhof, la kreinton de Esperanto nomis Koperniko en filologio. Cxar kiel la genio de Koperniko rektigis la komplikitajn principojn de l' ptolema sunsistemo, tiel Zamenhof reduktis la malrektajn fundamentojn de l' homaj lingvoj al minimumo. Lia lingvo estas praktika mallonga filozofio de parolo.

Permesate estas, kompari lin ankaux kun Kolumbo. Cxar kiel Kolumbo donacinta al la malnova mondo tutan mondon novan--li malkovris al ni novan mondon animan--Esperantujon. Li plenigis gxin per logxantaro el la tuta mondo, per civitanoj, kiuj malgraux la malsameco de l' nacioj kaj religioj sin reciproke sentis fratoj.

Kaj kontraux la iama diro de Akiba: "Nenio sub la suno estas nova"--li havis la rajton, diri en sia himno:

"En la mondon venis nova sento!"

Li ja donis al ni novan senton de fratigxo per neuxtrala, al cxuij egala parolo, sen ofendo kontraux honoro kaj amo al la lingvo patruja.

Lia lingvo--nevidebla ligilo de popoloj--anima ondo elektra--estas fakto.

Kaj la persista malkredo je tiu realajxo flanke de amasoj estas nur pruvo nerefutebla pri la genienco de cxi tiu homo, kiu enkorpigis revojn de jarcentoj--post kiam plej instruitaj scienculoj deklaris: "Jen problemo ne solvebla!"--post kiam tiom da homoj laborantaj super tiu tasko finis sian vivon en frenezulejo.

Genia devis esti homo, farinta, kio al granda amaso sxajnis miraklo ...

Kaj efektive! Ludoviko Zamenhof plenumis miraklon.

Cxar liaj respektindaj manoj deprenis malbenon, kiu--laux tragedia bela legendo biblia--de la kolera cxielo estis kiel puno metata sur la homaron ...

En la Biblio ja estas dirite, ke en la tempo, kiam la malhumila homaro, unu lingvon parolanta, komencis konstrui sur ebenajxo Sennehar la turon babelan, atingontan gxis la steloj de l' cxielo--ke tiam la Eternulo diris:

"Jen, Ni malsupren iru kaj konfuzu ilian lingvon, por ke unu ne komprenu la alian."

Kaj konfuzis la Eternulo ilian lingvon kaj dispelis ilin tra la tuta vizagxo de l' tero, kaj ili cxesis konstrui tiun turon.

Kial do, post kiam ruine disfalis tia konstruajxo de milionoj, la Providenco post jarcentoj permesis al li sola, plenumi verkon, kiu sxajne estis tiel kontrauxa al la Volo Cxiela?

Cxu ne pro tio, ke tiuj konstruintoj antaux jarcentoj sian verkon faris pro vanta kaj ridinda fierego, por perforte konkeri la cxielon (tio ja ne estas permesita al homoj), dum li estis la modesto enkorpigita kaj plej vere homo dia ...

Modeste kaj mallauxte, ne por si, sed por la mondo, kies malpaco lin tiel forte doloris,--li entreprenis tiom malfacilan laboron. Li gxin entreprenis, ne por perforte konkeri la cxielon, sed por venigi la diajxon de l' amo kaj paco sur cxi tiun per fratmortiga sango surversxatan teron.

Cxar li restis fidela en sia spirito al tio, kio estis la plej alta en la gento, el kies sango li devenis,--li estis fidela

al la revoj kaj idealoj de l' profeto Izajo, antauxdirinta sep jarcentojn antaux nia tempkalkulo, antaux la parolo evangelia, la pacon al homoj kaj al popoloj de bonvolo.

La diro de Izajo: "Kaj ili transforxos la glavojn en plugtrancxilojn kaj lancojn en falcxilojn, ne levos popolo kontraux popolo la glavon, nek ili ekzercigos por militbatalo!" lumis al li kiel stelo gvidanta!

[Ilustrajxo: Varsoviaj samideanoj kun majoro Neubarth.]

Li fermis la okulojn jam tro dolorantajn pro la vido al kruelajxoj kaj detruajxoj de l' milito, kaj mallauxte li foriris de ni, kiam li jam rajtis foriri--kiam la mondo kun abomeno malfermas la okulojn konstatante la senpensecon de gxeneralaj amaso-bucxoj kaj krimoj, kaj gxi etendas la sopirantajn manojn al sagxa paco sub la signo de l' interfratigxo de liberaj kaj egalrajtaj popoloj!

Malkompreno tiun puran idealismon de Zamenhof nomis kosmopolitismo, forgesante, ke li per koro kaj ago konfesis, kion aliaj konfesas nur per la busxo kaj kio estas la eterna religio de l' idealo.

Sed li estis bona filo de la tero, sur kiu li naskigxis: cxar gxuste en lia animo per potenca ehxo plusonis la parolo de gxia plej granda bardo Mickiewicz, kiu ecx al malamikoj de sia patrujo en la malproksima nordo kun sia kolombe pura koro anoncis la liberan tagigxon, kaj kiu pri la ekzilita popolo veninta el la oriento ne parolis alie ol: "Fratoj miaj plimaljunaj, Izraelidoj".

Sed venos momento--venos jam en la jaro sekvonta, kiam por Esperanta kongreso en Varsovio amase kunvenos delegitaroj el cxiuj mondfinoj kaj pilgrimos al tombejo malnovtestamenta, al la tombo de Ludoviko Zamenhof en Polujo kaj klinos antaux gxi la verdajn standardojn de l' espero--venos la momento, ke cxi tiu urbo, tiel inklina al sinceraj entuziasmoj, kaj post gxi la tuta lando pola, malfermos la okulojn kaj komprenos, kiom da gloro-radioj tiu granda filo donacis al sia hejmlando.

Kaj ne supozu, ke estis facile, fari, kion li plenumis: per la laboro de unu homa vivo doni tutan lingvon, verkon, per kiu gxis nun cxiam kolekte laboris jarcentoj kaj multe da generacioj de popolo.

Jen, kion li mem diris en sia unua libreto--en la kanto "Mia penso" skribita antaux tridek jaroj en lingvo tiam ankoraux fremda al cxiuj mondanjoj:

... Mia penso kaj turmento, Kaj doloroj kaj esperoj! Kiom de mi en silento Al vi iris jam oferoj! Kion havis mi plej karan-- La junecon--mi ploranta Metis mem sur la altaron De la devo ordonanta!

Fajron sentas mi interne, Vivi ankaux mi deziras,-- Io pelas min eterne, Se mi al gajuloj iras ... Se ne placxas al la sorto Mia peno kaj laboro, Venu tuj al mi la morto, En espero--sen doloro!

Laux lia rega ordono la morto lin prenis sen doloro--la koro haltis en unu momento.... Sed gxi ne tuj prenis lin--.... Gxi permesis antauxe--por nia felicxo, ke li gxisvivu la triumfon de sia ideo dum naux kongresoj--ke li vidu la disfloradon de la semita grajno, kiun li jxetis en la plugan kampon de l' mondo per mano de ricxulo--profeto--ke li mortu kun la espero, ke lia paca verko neniam mortos!

Por la profunde malgxoja vidvino, kiel fidela kunulino subteninta lin sur la dorna vojo en laboro por homara bono,--estu konsolo jenaj vortoj de l' kanto de unu el la plej meritaj esperantistoj, Antoni Grabowski, direktitaj al la Majstro:

"En niaj koroj, granda homo, Starigxas viaj monumentoj ... La gloron de l' benata nomo Ripetos cxiuj la jarcentoj!"

* * *

Belega ja estis la parolado de Belmont, sincera la klopodado kaj la sindono de la Varsoviaj samideanoj, sed kiu felicigis parton de l' homaro, meritas, forlasante la teron, pli brilan, pli indecan adiauxon--al ni, homoj, sxajnas. Pli indecan? La sorto volis montri, kiel mortu eminenta viro. La rekompenco, kiun homa forto ne povas doni, lin atingos per lia verko. Sed la senlima doloro, kiu singulte elsxirigxis el la brusto de l' paroladanto, ke larmoj haltigis lian vocxon, pli honoras la memoron de l' senkorpigito, ol brua krako de salutpafoj, ol oratorajxo de pompa indiferenta postlauxdo:

En Esperanto lastfoje adiauxis sian amikon la sama,--estas miriga destino de l' direktanta cxiopovo--kiu la unua salutis lin en lia lingvo, *Antoni Grabowski*. Li diris:

[Ilustrajxo: Entombigo de la czerko.]

"Funebraj auxskultantoj, karaj samideanoj!

Granda doloro trapenetas niajn korojn; ni staras cxe la czerko de nia kara Majstro. Foriris en la regnon de l' eterneco geniulo, kies venon sur la teron atendis jarcentoj, kiu estis kvazaux elektita de l' Providenco, ke li fine solvu la gravan problemon de lingvo internacia, pri kiu antaux li multe da pensuloj revis kaj vane laboris.

Sed, parolante al vi, karaj samideanoj, cxu mi bezonas prezenti la grandajn meritojn de l' mortinto rilate al la homaro kaj la patrujo?

Cxu mi bezonas rakonti al vi, kiel nia Majstro, ekaminte sian ideon en la infaneco, restis al gxi fidela gxis sia lasta spiro? Vi ja scias, kiom pezajn oferojn li faris por la efektivigo al sia verko:

"La junecon li ploranta Metis mem sur la altaron De la devo ordonanta",

kiel li mem konfesas en sia unua kanto. Vi scias, kiel nia Majstro longe vivis en mizero, metante cxiujn siajn moralajn kaj materialajn rimedojn sur tiun altaron. Nur malrapide maturigxis la fruktoj de lia penado. Fine li farigxis fama en la mondo, centoj da miloj elparolis lian nomon kun plej grandaj amo, respekto kaj admiro; d-ro Zamenhof kvazaux regxo estis adorata de sia interspirita regno; sed malgraux cxiuj honoroj li cxiam restis same modesta.

[Ilustrajxo: Entombigo de la czerko.]

Sed mi ne bezonas pentri al vi la larme puran karakteron de nia Majstro, vi konas gxin, same, kiel la grandecon de lia tuthomara verko, same, kiel cxiun pli gravan momenton el lia vivo. Unu tia momento vive al mi prezentigxas en la nuna funebra horo: Kun kortusxo mi rememorigas al mi, kiel, antaux tridek jaroj, mi la unuan fojon salutis nian Majstron en la lingvo internacia: tiam okazis la unua interparolo Esperanta. Cxu tiam mi povis antauxsenti, ke mi staros cxe via czerko, por diri al vi, kara amiko, la lastan: adiaux! en Esperanto! Adiaux! Kaj gxis revido en pli bona mondo sen doloroj kaj suferoj! Sed ne! vi ne foriras, vi vivas kaj vivos eterne en la mondo, kiam ni, viaj fidelaj lernintoj, jam longe estos foririntaj; vi vivos en la koroj de niaj posteuloj, cxiam pli granda, cxiam pli adorata bonfaranto de l' homaro. Vi eniris en la panteonon de l' senmortaj geniuloj. Tio estu konsolo ankaux por vi, funebranta, grandanima lia vivkunulino, kiu lin tutkomprenis kaj cxiam kuragigis dum la malfacilaj momentoj de lia vivo.

Arbeto, kiun, Majstro kara, Vi plantis cxe Vistul-rivero, Elkreskis gxis lazuro klara, Etendis branccojn cxirkaux tero. En niaj koroj, granda homo, Jam staras viaj monumentoj, La gloron de l' benata nomo Ripetos cxiuj la jarcentoj!

Post la penadoj de la vivo ripozu kviete, la tero estu por vi malpeza!"

[Ilustrajxo: La tombo. Fotografejo Studio, Varsovio, Marszalk. 88. Eldonas Pola Esp. Soc.]

Kiam la emocianta impresado de tiu simpla kortusxa parolo permesis, s-ro majoro Neubarth kiel sola eksterlanda reprezentanto en la nomo de l' germanaj esperantistoj solene eldiris, kion ni senhezite ripetas, ke ni ne cxeesos imiti la ekzemplon de l' Majstro kaj promesas, persisti en la Esperanta laborado gxis la fino.

Post finkanto de la kantoro la malgxoje kantata himno cxirkauxsonis la malsupren glitantan cxerkon, super kiu fermigxis la tero.

Sur la tombo amasigxis florkronoj el amplena mano. Sur la rubandoj oni legis: "De polaj esperantistoj al la kara Majstro", "De Germana Esperanto-Asocio al nia neforgesebla Majstro", "De Pola Esperantisto al la kara Majstro". Dum la ceremonio fotografistoj kaj kinematografistoj laboradis, por doni al malproksimuloj kaj postaj generacioj bildon de la okazajxo forrabinta de la mondo viron, laux kiu oni nomos lian epokon.

Kvar paroladojn oni faris super la cxerko de nia karmemora Majstro. Cxiu enhavis multe da amo kaj danko kaj plensentaj vortoj; tamen ni citos ankoraux kvinan plene egalvaloran, kvankam gxi ne estis farata en Varsovio, sed eliris el kaptitejo de rusoj, posxtkarto al la redakcio de Germana Esperantisto:

17. 4. 1917. Hammerstein.

Ni subskribintoj, rusaj esperantistoj, trovigxantaj en la Hammerstein'a kaptitejo, esprimas profundan doloron kaj grandan malgxojon pro la morto de nia kara Majstro.

Malpeza estu al li la tero!

Samideanoj:

Abram Koliner; Levi Suhxman; M. Miliawskij; H. Samler; S. Naginiosnis; N. Kosxarovski; I. Fejgel; I. Wernowsky; I. Manevicx; Naum Gordon; Abram Kislinski; Sergej Fljagin.

Tiu seneksterajxa blanka folio impresas kvazaux simbolo de l' estonteco: Malamikaj manoj, kiuj trans la tombon de l' Majstro etendas la manon unu al la alia, por ree kune labori, realigante la altajn ideojn de l' foririnto.

Eble ne malproksima estas la tempo, kiu vidos la efektivigxon de tiu simbolo: La polaj samideanoj invitas la tutmondan esperantistaron, post ebligxo okazigi universalan kongreson en Varsovio kaj ligi kun gxi pilgrimadon al la tombo de *Ludoviko Lazaro Zamenhof* kaj starigon al monumento por li. Ilia alvoko naskos unuvocxan ehxon.

E. B. Wuster.

PIEDNOTOJ:

[1] t. e. la Malnova Testamento, kiu unue poparte aperis en La Revuo kaj kiun nun eldonos La Brita kaj Eksterlanda Biblia Societo; gxi jam publikigis (en 1912) la tradukon de la Nova Testamento.

[2] Li mortis la 27-an de julio 1916 en Driak; la sciigo nur post longa prokrasto alvenis tra Kopenhago.

[3] Laux raporto de cxeestinto, Belmont en cxi tiu loko menciis ankaux, ke Alfonso de Hispanlando d-ron Zamenhof faris komandoro de la ordeno de Isabella Katolika, la plej alta hispana dekoracio, kaj ke Carmen Silva, la mortinta regxino de Rumanujo, donacis al li sian bildon.

La Majstro mortis.

Ne estis mi tie, Pregxante plorpie: Katenis min sklave Siberio. La famon, ne brue, Nur poste, malfrue, Simile al ehxo de mortkrio Mallonga sciigo alportis: "La Majstro mortis!"

Sed scias mi sente, Ke oni sensente Plezurojn pelante babiladis, Ecx kiam plorante, La cxerkon portante Amaso funebra trapasxadis. Mallonga sciigo alportis: "La Majstro mortis!"

Por ili, jen, homo, Ecx malpli--nur nomo Sin kasxis por cxiam en la cxerko; Por ni, funebrantoj, Por pacbatalantoj Gxi gardas kreinton de Mondverko. Mallonga sciigo alportis: "La Majstro mortis!"

Julio Baghy.

[Ilustraxo: La tombo. Fotografejo Studio, Varsovio, Marszalk. 88. Eldonas Pola Esp. Soc.]

Je memoro de nia Majstro.

Originale verkita de Feliks Hiller.

Funebraj eksonas tra l' mond' sonoriloj ... Funebra sin portas kantad' en aer' ... Malgxoju! Malgxoju! Ho cxiuj ni filoj Kaj anoj de bela kaj sankta esper'! Jen supren la vojon al blua cxielo Sin levas kaj flugas de l' morto angxelo, En brakoj la liaj, en suna radi' Trovigxas de l' mondo plej granda geni'!

Kaj mondon trakuris sciigo terura, Sciigo Hioba, parol' de infer'! Ve-krioj auxdigxis, gxemad' senmezura, Kaj miloj da homoj ekploris sur ter'! En cxiuj mondpartoj, en cxiuj anguloj Trovigxis malsekaj de larmoj okuloj--Kaj miloj da lipoj ekflustris sen bru': La Majstro, la Majstro, ne vivas li plu!

La Majstro karega! La Majstro amata! De l' mondo estinta, estonta geni'! La hom', kiu faris la teron benata Kaj revis pri vera fratec', harmoni'! Jes, tiu cxi homo, cxi tiu angxelo! De l' mondo profeto! De l' mondo juvelo! Kreinto de bela, plej alta ide'-- Jam fermis okulojn por cxiam, ho ve!

Cxu vere ne estas gxi songxo terura? Cxu vere ne trompas min mia auxdsent'? Mi kredi ne volas, cxar kredo cxi nura Jam estas por mi doloreg' kaj turment'! Sed ve! Bedauxrinde ne trompas oreloj! Ne estas gxi songxo, nek iaj fabeloj! Sed pura la ver' en kruela la form': La majstro eterne ripozas en dorm'!

Cxu scias almenaŭ, vi mort' senkompata, Ho, kiun forrabis el nia vi rond'? Cxu scias vi, ke tiu homo amata Por miloj ja estis la gxoj en mond'? Cxu scias vi, ke liaj flamaj paroloj Celadis fratecon de cxiuj popoloj Kaj fondon de granda komuna altar', Cxe kiu kunigxus, fratigxus homar'?!

Ho, ne! Vi ne scias, cxar certe alie Vi estus aginta en tiu okaz'! Vi ankaŭ deziras, ke mond' harmonie Kunvivu sur paca kaj ama la baz'! Pli frue-malfrue vi devas alveni Kaj nin de la mond' por eterne forpreni! Ho, kial do tiu surtera moment' Ne estas felicxo, sed ve' kaj turment'?

Jen kion de longaj jarcentoj, jarmiloj Ne povas, ne volas kompreni la mond'! Kaj sin reciproke mortigas terfiloj Anstataŭ kunvivi en paca la rond'! Cxi tion komprenis la Majstro plej bone Kaj sola laboris fervore, sindone Dum tuta la vivo, dum cxiu ajn hor'-- Gxis bati nun cxesis plej nobla la kor'!

Kaj semoj jxetitaj de lia manparo Ne estis nun vanaj, ne restis sen cel': Elkreskis fruktarbo por tuta homaro Sub signo de sankta kaj verda la stel'! Kaj ni, liaj anoj, ni forte nin tenu Kaj solan la taskon ni bone komprenu: Labori, labori sen fino, sen lac'-- Gxis venos frateco, eterna la pac'!

Jen estas de l' Majstro plej sankta deziro, Kaj ni gxin respektu gxis lasta la hor'-- Cxar nobla gxi estis kaj alta inspiro Vivinta en kara, modesta la kor'! Ni iru kun kredo je venko la fina, Kaj nin ne timigu la mondo obstina, Nek baroj, malhelpoj, nek ia potenc'-- Benado, felicxo--la fin-rekompenc'!

Funebraj eksonas tra l' mond' sonoriloj ... Funebre sin portas kantado sen bru' ... Malgxoju! Malgxoju! Ho, cxiuj terfiloj: La Majstro, la Majstro ne vivas ja plu! Sed vivas la frukto de lia laboro! Sed vivos la verko, genio kaj gloro! Kaj vivos eterne, eterne sur ter': Stel' lia! Stel' bela de Sankta Esper'!

Alvoko al tutmonda monkoklekto por monumento al D-ro L. L. Zamenhof.

Internacia Komitato:

Iniciatintoj:

Prof. Th. Cart, Paris. Generalo Sebert, Paris. D-ro W. Robin, Varsovio. S-ro Ed. Stettler, Bern.

Organiza Komitato:

S-ro J. M. Warden, Edinburgh. S-ro Advokato W. M. Page, Edinburgh, 31 Queen Street, Hon. Kasisto. S-ro J. D. Applebaum, Liverpool, 11 Mayville Road, Mossley Hill, Honora Sekretario.

La supre nomita Internacia Komitato formigxis por kolekti la bezonatan monsumon per sistemo de kupon-kartoj, kaj en Varsovio starigxis Loka Komitato, kiu prizorgos, sub la kontrolo de la Internacia Komitato, la konstruon de la monumento kaj gxian konservadon. Cxe la Kongreso en Praha la sekvanta rezolucio estas proponata en la nomo de la iniciatintoj:

"La XIII-a Kongreso de Esperanto, okazinta en Praha la 1.-6. auxgusto 1921, decidas, ke estas necese konstrui indan monumenton sur la tombo de D-ro L. L. Zamenhof, la auxtoro de Esperanto, kaj rekomendas la projekton de la iniciatintoj al la sindona subteno de la tutmonda esperantistaro."

La iniciatintoj adresas alvokon al cxiuj samideanoj kaj simpatiantoj por mondonacoj kun plena konfido, ke la Kongreso aprobos la projekton, kaj kun espero, ke la tutmonda esperantistaro subtenos gxin tutkore.

Por la desegno de la monumento estos malfermata internacia konkurso, kaj la mono kolektita estos uzata por la monumento, kaj se restos sumo, por alia tauxga memora celo.

La projekto estas aprobita de s-ino Zamenhof kaj la familianoj de la Majstro.

Dependas de vi, samideanoj, kaj de via bonvolo, ke la supra projekto efektivigxu.

Por la Iniciatintoj kaj Organiza Komitato:

J. D. Applebaum, Hon. Sekretario.

End of Project Gutenberg's La Lastaj Tagoj de Dro L. L. Zamenhof, by Unknown

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK LA LASTAJ TAGOJ--DRO L. L. ZAMENHOF ***

***** This file should be named 26959.txt or 26959.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in: <http://www.gutenberg.org/2/6/9/5/26959/>

Produced by Andrew Sly, Eric Brown and the Online Distributed Proofreading Team. Thanks to the Toronto Esperanto Club for providing the original book.

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.net/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying,

performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following

each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. **LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES** - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. **YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.**

1.F.3. **LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND** - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING

BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY

- You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pgla.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pgla.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pgla.org>

For additional contact information: Dr. Gregory B. Newby Chief Executive and Director gbnewby@pgla.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status

with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.net>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

Lastaj Tagoj de Dro L. L. Zamenhof, by Unknown

A free ebook from <http://manybooks.net/>